



Mehmed Şevket Vahdetî'nin katı' celi sülüs levhası

yazılarını meşkederek 1846'da icâzet aldı. Yazısını geliştirmek amacıyla Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin hat derslerine devam etti ve onun en seçkin talebeleri arasında yer aldı. Celi sülüste Mustafa Râkım yolunu benimsedi. On dört yaşında iken Divân-ı Hümâyün'a, daha sonra da Mühimme Kalemî'ne alındı. Burada divanî ve celi divanîyi Nâsîh Efendi'den meşkedip icâzet aldı; ardından kâtip ve menşurnüvis olarak görev yaptı. 30 Nisan 1851 tarihinde yazdığı divanî meşk satırlarının altında hocası çıkartmalar yaptıktan sonra şu öğütleri yazmış: "Artık tâlim yapmaya hâcet kalmamış olduğundan hodbehod çokça tâlim üzere ferman yazmaya gayret edin. Meşkim yok diye karalama yapmaktan feragat eylemeyin. Fî mâ ba'd kendinize fütur vermeyerek, kalbe gurur getirmeyerek çok ferman yazmaya sa'y ve gayret edin. Mevlâ terakkiler ihсан eylesin, âmin!" (Süleymaniye Ktp., Süheyl Ünver, Dosya, nr. 40). Bu öğütlerden meşk ile beraber mânevî eğitim de aldığı anlaşılan Vahdetî Efendi, olağan üstü bir çaba ve kararlılıkla sanat çevrelerinin beğenisini ve hayranlığını kazanan bir başarı elde etti. Mühimme Kalemî'nde çok güzel bir tarzda yazdığı fermanlar dolayısıyla Süleyman Şevket Paşa'nın dikkatini çekti. Süleyman Paşa yazdığı bir menşurla Vahdetî'yi Sadrazam Mustafa Reşid Paşa'nın huzuruna çıkarıp başarısını överek tanıttı, sadrazam da Vahdetî'nin görevini Divân-ı Hümâyün Nişan Kalemî'ne yükseltti ve kendisini rütbe-i sâniye ile ödüllendirdi. Bu görevinin dışında Ayasofya Camii dersîamlarından Osman Recâî Efendi'nin derslerine devam ederek akfî ve dinî ilimleri öğrenen, 1861'de ilmiye icâzeti alan Vahdetî Efendi hattatlıktan başka ressamlık, tuğra-keşlik ve hakkâklık sanatında da üstün

bir yeteneğe sahipti. Sultan Abdülaziz'in gönderdiği büyük bir zümrüt taşın üstüne "el-Müstenid bi-tevfikâti rabbâniyye" ibaresini hilâl şeklinde yazdı, ortasına da tuğra-yı hümâyunu hakketti.

Vahdetî Efendi görevli olarak Londra'ya ve Paris'e gönderildi. Orada Osmanlı posta pulları, kâğıt para ve hazine bonolarının yazı ve nakışlarını, tasarımlarını, basımı aşamasında kontrol ve denetimlerini yaptı. Bu çalışmasında özellikle kâğıt paranın üstte iki tarafındaki rakamların altına ancak büyütle okunabilecek şekilde yirmi defa "beş aded mecdiye yüzük altunu", paranın sağ tarafına da oval biçimde celi divanî hatla iki defa "beş aded mecdiye yüzük altunu" yazdı, bu yazıları büyük bir hüner ve titizlik eseridir. Paris'te bulunduğu sırada III. Napolyon'a "Lui Napolyon" ve eşine "Ojeni" isimlerini şifre hatla kol düğmesi olarak hazırlayıp kendilerine sundu, Napolyon da bu zarif hediyeleri çok beğendiğini ve büyük bir mutluluk duyduğunu söyledi. 13 Nisan 1871 tarihinde çok genç yaşta vefat eden Vahdetî Efendi, Eyüp'te Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi'nin türbesi haziresinde defnedildi. Kâğıt kesme (katı') ve mûsikide de güçlü bir sanatkâr olduğu ve iyi derecede kanun çaldığı bilinmektedir. Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi soyundan İszâde Sâdeddin Efendi'nin kızı Şerife Âişe Siddîka Hanım'la evlenmiş, bu evlilikten Fatma İnâyet ve Rızâ Saffet adında iki çocuğu olmuştur. Meşhur şair ve hattat Suûdülmevlevî, Rızâ Saffet'in oğludur. Ebüzziya Mehmed Tefvik de Vahdetî'nin halasının oğlu ve sütkardeşidir.

Vahdetî Efendi'nin celi sülüs yazıda bazı eserleri bilinmektedir. Nuruosmaniye Camii'nde ve Bâbüâlî'de Nallı Mescid'de Bilâl-i Habeşî levhaları, Merkez Efendi Türbesi kubbe yazısı, Ayasofya Camii'nde 1853'te yazdığı "innâ cealnâ..." âyetiyle "accilû bi's-salâti" hadis levhaları, Bursa Ulucamii'nde bir levhası, Zeyneb Kâmil'in Vezneciler'deki konağının üst kısmında yer alan, konağın geçirdiği yangından sonra İbnülemin

Mehmed Şevket Vahdetî'nin Seyhülislâm Ebüssuûd Efendi Türbesi haziresindeki mezarı - Eyüp / İstanbul



Mahmud Kemal tarafından Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'ne kaldırılan celi sülüs "fa'llahü hayrün hâfızan" levhası onun güzel eserlerindedir. Ayasofya'daki celi sülüs levhalarını gören Sultan Abdülaziz, Vahdetî Efendi'ye bolca ihşanda bulunmuştur. Emîr Buhârî Dergâhî haziresinde bulunan, Abdülkerim Efendi'nin kızı Hasnâ Hanım'ın kabir taşı kitâbesiyle Cerrahpaşa'da Keçecizâde Mezarlığı'ndaki çeşme kitâbesi de Vahdetî Efendi'nin hattıyladır.

#### BİBLİYOGRAFYA :

Süleymaniye Ktp., A. Süheyl Ünver, Dosya, nr. 40; İbnülemin, *Son Hattatlar*, s. 434-440; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 212-213; Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul 1999, s. 80; Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, İstanbul 2010, s. 203-205; M. Uğur Derman, *Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, İstanbul 2002, s. 254; Rıza Saffet Bey, "Hattat-ı Meşhur Vahdetî", *Hazine-i Fünûn*, III/3, İstanbul 18 Muharrem 1313, s. 19-20.



MUHİTTİN SERİN

#### MEHMED ZAİM

(ö. 985/1578'den sonra)

#### Osmanlı tarihçisi.

939 (1532) yılında doğdu. Selânik'e bağlı Karaferye'de vakıflarının bulunmasından dolayı bu kasabada dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Tam adı bilinmeyen tarihçi, eserinde kendisini Kâtib Mehmed Bey ve zeâmet sahibi Mehmed Bey şeklinde tanıttığı için kaynaklarda Mehmed ZaİM olarak anılmıştır. Kanûnî Sultan Süleyman'ın Şikloş seferine (950/1543), İnebahtı sancak beyi Yahyâpaşazâde Ahmed Bey'in kapıcıbaşısı olan aqabeyi Pervâne Ağa ile birlikte katıldı. İstolni Belgrad'ın alınmasından sonra buranın sancak beyliği Yahyâpaşazâde Ahmed Bey'e tevcih edildi. Tevcih haberini alarak İstolni Belgrad'a gelen Ahmed Paşa'nın yanında Mehmed ZaİM de vardı. Ahmed Paşa'nın 951'de (1544) sancak beyliğinden ayrılmasına kadar Mehmed ZaİM, İstolni Belgrad'da kaldı. Kendisinin 951-961 (1544-1554) yılları arasındaki hayatına dair bilgi yoktur. Mehmed ZaİM'in 961'de (1554) Şam Beylerbeyi Tekeoğlu Mehmed Paşa'nın hizmetinde bulunduğu ve kâtipliğini yaptığı yönündeki yorumlar (Thury, II, 365; *İA*, VII, 612-613; *Câmiu't-tevârih*, haz. Ayşe Nur Sır, I, 78) ihtiyatla karşılanmalıdır. Tekeoğlu'nun 1553 Nahcivan seferine önemli sayıda deve götürmesini dıvan kâtipliğini yaptığı Şam Beylerbeyi Hızır Paşa'ya söylediğini eserinde açıkça belirtmiş olmasına rağmen bununla ilgili değerlendirmeler-

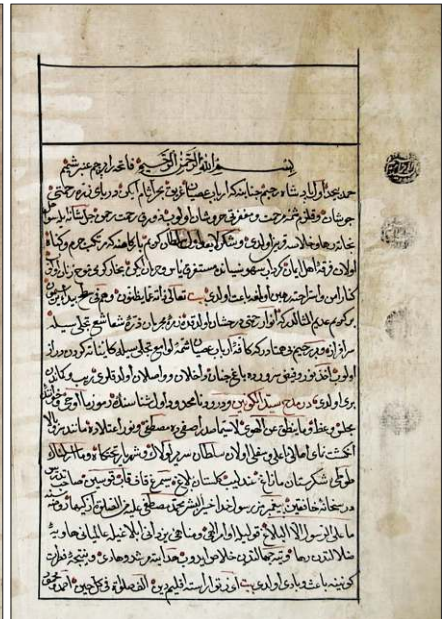
de bu bilgi tersine çevrildi ve Mehmed Zaîm'in Tekeoğlu Mehmed Paşa'nın divan kâtipliğini yaptığı ileri sürüldü. Tekeoğlu Mehmed Paşa'nın Erzurum beylerbeyliği sırasında 28 Rebiülâhîr 958 (5 Mayıs 1551) tarihinde Pîrî Paşa'nın yerine Şam beylerbeyliğine tayin edildi ve bu görevini Safer 962'ye (Ocak 1555) kadar sürdürdü. Hızır Paşa'nın Şam beylerbeyliğine tayini ise Rebiülâhîr 967'de (Ocak 1560) gerçekleşti. Ayrıca Köstendil beylerbeyi iken Şikloş seferine katılan Hızır Paşa'nın Şam beylerbeyliği sırasında bu savaşla ilgili meşveret meclisinde anlattığı olaylara şahit olup bunlara eserinde yer vermesi (*Câmiu't-tevârih*, haz. Ayşe Nur Sır, I, 364-365) Mehmed Zaîm'in, Tekeoğlu Mehmed Paşa'nın değil Hızır Paşa'nın maiyetinde bulunduğunu doğrulamaktadır. Mehmed Zaîm'in 1556'da Sokullu Mehmed Paşa'nın divan kâtiibi olduğunun belirtilmesi de (*ÂA*, VII, 612-613) tashihe muhtaçtır. Zira eserindeki ifadelerle göre Mehmed Zaîm 962'de (1555) Bağdat Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın divan kâtipliğini yürütüyordu (*Câmiu't-tevârih*, haz. Ayşe Nur Sır, I, 78-79). Mehmed Zaîm burada söz konusu kişinin Baltacı Mehmed Paşa olduğunu kaydeder (a.g.e., I, 378). Öte yandan Kanûnî'nin oğlu Şehzade Bayezid'in 1559 yılında Kazvin'de Şah Tahmasb ile buluşmaları alâkalı olarak Bağdat'ta duyduğu söylentileri eserine alması (a.g.e., I, 385-386), Mehmed Zaîm'in belirtilen tarihte Mehmed Paşa'nın yanında bulunduğunu ortaya koymaktadır. Daha sonra maiyetinde çalıştığı Baltacı ile beraber İstanbul'a giden müellif, paşanın ölümüne kadar hizmetinde kalmış olmalıdır. Mehmed Zaîm, ancak Baltacı'nın vefatından sonra Vezîriâzam Sokullu Mehmed Paşa'nın maiyetinde çalıştı. Onun, III. Murad'ın 22 Aralık 1574'teki cülûsu esnasında Vezîriâzam Sokullu Mehmed Paşa'nın maiyetinde kâtip olarak vazife yaptığı kendi ifadeleriyle sabittir (Mehmed Zaîm, vr. 2<sup>a</sup>). Bu görevi sırasında çevresindekilerin telkiniyle Sokullu Mehmed Paşa, III. Murad'ın cülûsunu müjdeleyen mektuplardan Diyarbakir, Halep ve Bağdat beylerbeyliklerine gönderilenleri Mehmed Zaîm'e yazdırdı. Vezîriâzamin Defterdar Üveys Paşa ve Şemsi Ahmed Paşa gibi kişilerle mücadele etmesi rakiplerinin oklarını yakındaki devlet adamlarına yöneltmesine yol açtı. Bunlar önce Nişancı Feridun Bey'i azlettirdi ve 1578'de Sokullu Mehmed Paşa'nın hizmetindeki birçok kişinin zeâmetlerine el koyarak onları görevlerinden uzaklaştırdı (*Gelibolulu Mustafa Âli*, II, 260-262). Bu husus Mehmed Zaîm'i de yakından il-

gilendiren gelişmelerden biri olmuş gibi görünmektedir. Nitekim *Câmiu't-tevârih*'in hâtimesinde yer alan ve ilk bakışta Osmanlı tarihlerinde görüldüğü üzere dünyanın fâniliğinin bir tasvirinden ibaret gibi görünen pasajların satır aralarında, el konulan zeâmetlerden ötürü III. Murad'ı hedef alan imâların gizlendiği tesbit edilebilmektedir. Kendisinden "zeâmet sahibi Mehmed" diye bahsederek ismini âdetâ gizli tutan müellifin, Sokullu Mehmed Paşa'nın tasfiye edilen ve ellerinden zeâmetleri alınan adamları arasında yer aldığını söylemek hiç de yanlış olmayacaktır. Söz konusu olayla görevinden uzaklaştırılan Mehmed Zaîm, bu sırada Halep beylerbeyliği yapan Sofu Mehmed Paşa'nın yanında büyük ihtimalle kâtip olarak görev almıştır. Eserindeki kısa bilgiler sayesinde hayatına dair mâlûmat edinilebilen müellifin ölüm tarihi bilinmemektedir.

Mehmed Zaîm'in yegâne eseri *Câmiu't-tevârih*'tir. "Evâil-i Muharrem" 985'te (Mart 1577) yazılmaya başlanan eser "evâhîr-i Zilhicce" 985'te (Mart 1578) tamamlanmıştır. Aynı yıl içinde müsveddesi oluşturularak temize çekilen ve beş ana kısmın bölümlere, bölümlerin de makale adıyla alt başlıklara ayrıldığı kitap genel bir dünya tarihi özelliği taşır. Yaratılışla başlayan ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna kadar olan kısımları Taberî'nin *Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk*, Şükrullah'ın *Behcetü't-tevârih*, Beyzâvî'nin *Nizâmü't-tevârih* ve

Firdevsî'nin *Şâhnâme*'si gibi eserlere dayanılarak yazılmıştır. Beşinci kısmın dördüncü bölümü Osmanlı tarihine ait olup kuruluşta başlayarak tahtta bulunan hükümdarların dönemi, başta Hadîdî'nin manzum *Tevârih-i Âl-i Osmân*'i olmak üzere bilinen diğer eserlerden ve anonim kroniklerden faydalanılarak kaleme alınmıştır. Eser III. Murad'ın cülûsunun anlatımıyla sona erer. Safevî Devleti'nin teşekkülünden 1578 yılına kadar geçen hükümdarların devri de ayrı ayrı ve Osmanlı Devleti'yle yaptıkları mücadelelerle birlikte anlatılır, ardından eser hâtimayla son bulur. Müellifin, 1578'de başlayıp uzun savaşlardan sonra 1590'da yapılacak barış antlaşmasıyla neticelenecek olan Osmanlı-Safevî mücadelesinin başlangıç aşamalarına rastlayan telifi sırasında Safevîler için eserde müstakil bir bölüm ayırması dikkat çekicidir. Öte yandan ağabeyinin yanında katıldığı Şikloş seferinden itibaren çok az da olsa kendi müşahadelere kattığı eserinde Kanûnî Sultan Süleyman'ın oğulları Bayezid ile Selim'in mücadelelerinden bahsettiği kısmı, Gelibolulu Mustafa Âli'nin *Nevâdirü'l-mehârib*'inde bu konuyu ayrıntılarıyla ele almasını sebep göstererek oldukça kısa tutmuştur. Onun Sofu Mehmed Paşa ile irtibatlı olması, eserini kimin için yazdığı ve kime sunduğu konusunda da açıklık getirmesi bakımından önemlidir. *Câmiu't-tevârih*'in Sokullu Mehmed Paşa'ya su-

Mehmed Zaîm'in *Câmiu't-tevârih* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4306)





nulduğunun belirtilmesi (Kâtib Çelebi, II, 457; *ÂA*, VII, 612-613; *Câmiu't-tevârih*, haz. Ayşe Nur Sır, I, 80) ihtiyatla karşılanması gereken bir husustur. Zira eserin hiçbir yerinde Sokullu Mehmed Paşa'ya sunulduğuna dair bilgi bulunmamaktadır. Buna rağmen kitabın Sokullu Mehmed Paşa'ya takdim edildiğinin belirtilmesi, yukarıda anlatıldığı üzere müellifin vezirîazamın hizmetinde kâtip olduğunu söylemesine dayandırılmıştır. Ancak kitabın hâtime kısmında vezirîazamın yerine başka bir paşaya övgüler yer almaktadır. Bu kişi Halep Beylerbeyi Sofu Mehmed Paşa'dır. Eserin 1577 yılının ilk aylarında yazılmaya başlanıp 1578 Martında bitirilmesi de tesadüf olmamalıdır. Öyle anlaşılıyor ki eser, Sokullu Mehmed Paşa'nın rakipleriyle olan mücadelesinin iyice tırmandığı bir dönemde, başta hükümdar olmak üzere yakınındaki devlet adamlarına bir mesaj gönderme kaygısıyla bilinçli olarak kaleme alınmıştır. Bununla beraber müellifin bazı müşahedelerinden bahsetmesi, zeâmetle ilgili tenkidi, III. Murad'ın cülûsu münasebetiyle İstanbul'a gelen Safevî elçisinin getirdiği hediyelerden çağdaşı olan tarihçi Selânikî'den daha ayrıntılı biçimde söz etmesi ve döneminde yaşamış devlet adamları hakkında kısa biyografik bilgiler vermesi eserini bütünüyle değerli kılmaya yetmemiştir. Müellifin Sokullu Mehmed Paşa'nın ve diğer önemli devlet adamlarının yanında bulunmasından dolayı kendi dönemine ait daha fazla bilginin yer alması beklenen eseri bu beklentiden oldukça uzaktır. Zira eserin amacı müşahede ettiği olayları anlatmak değil, III. Murad'a ve belki de çevresindekilere yaşadığı haksızlıktan dolayı dünyanın fânî olduğunu hatırlatıp onları adalet ve hakaniyete davet etmektir.

*Câmiu't-tevârih*, Peçuyulu İbrâhim gi bi kendisinden sonra tarih kitabı yazar müelliflerce kaynak olarak kullanılmıştır. Başta Kemalpaşazâde olmak üzere Osmanlı tarihçilerinin kitaplarında mevcut Macaristan'la ilgili kısımları Macarca'ya tercüme edip bir müntehabât oluşturan József Thury eserinde Mehmed Za'im'e de yer vermiştir. Tarihî açıdan eserin edisyon kritiği henüz yapılmamıştır. Ayşe Nur Sır, hazırladığı doktora tezinde Mehmed Za'im'in hayatına dair bilgi vermiş, eserin mukaddimesi ve Osmanlı tarihine ait kısımlarının tenkitli metnini oluşturmuş, bu bölümleri dil açısından da incelemiştir (2007, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü). Kitabın Topkapı Sarayı Müzesi (Revan Köşkü, nr. 618, 3106) ve Sü-

leymaniye (Fâtih, nr. 4306; Hafid Efendi, nr. 237) kütüphaneleriyle Nuruosmaniye (nr. 3270), Berlin Devlet (nr. 194), Viyana Millî (nr. 852) kütüphanelerinde, British Museum'da (Or, nr. 3295) nüshaları bulunmaktadır.

#### BİBLİYOGRAFYA :

Mehmed Za'im, *Câmiu't-tevârih*, Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4306, vr. 2<sup>n</sup>; a.e. (haz. Ayşe Nur Sır, doktora tezi, 2007), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, I-II, tür.yer.; *Gelibolulu Mustafa Âli ve Künhü'l-Ahbâr'ında II. Selim, III. Murad ve III. Mehmed Devirleri* (haz. Faris Çerçi), Kayseri 2000, II, 260-262; Selânikî, *Târih* (haz. Mehmet İpşirli), Ankara 1999, I-II, tür.yer.; Hasan Beyzâde Ahmed, *Târih* (haz. Şevki Nezihi Aykut), Ankara 2004, II, 252-259; Peçuyulu İbrâhim, *Târih*, I, 249, ayrıca bk. tür.yer.; Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-zunûn* (trc. Rüştü Balcı), İstanbul 2007, II, 457; Rieu, *Catalogue*, s. 26-27; J. Thury, *Török Törtenetirok*, Budapest 1896, II, 364-389; *Sicill-i Osmânî*, II, 278; IV, 115, 137; Babinger (Üçok), s. 109-110; Mehmet İpçioğlu, "Kanunî Süleyman'ın Estergon (Esztergom) Seferi Yeni Bir Kaynak", *Osm.Ar.*, X (1990), s. 137-159; Enver Çakar, "XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdarî Taksimatı", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XIII/1 (2003), s. 351-374; W. Björkman, "Mehmed Za'im", *ÂA*, VII, 612-613; a.mlf., "Mehmed Za'im", *EP* (İng.), VI, 1006-1007.



DAVUT ERKAN

#### MEKTEB-i AKLÂM

(bk. MEKTEB-i MAÂRİF-i ADLİYYE).

#### MEKTEB-i MAÂRİF-i ADLİYYE

(مکتب معارف عدلیه)

II. Mahmud döneminde  
(1808-1839)

devlet memuru yetiştirmek için  
kurulan ilk modern okul.

Osmanlı devlet bürokrasisi için nitelikli memur yetiştirmeyi amaçlayan bu mektebin kurulmasının temel sebebi, dönemin hayli çeşitlilik kazanan ve uzmanlık isteyen ihtiyaçlarına cevap verebilecek sistemli bir eğitimin mevcut olmayışındır. Tanzimat'ın hemen öncesine kadar memurlar "kalem" denilen devlet dairelerinde iş içinde eğitim sistemiyle yetişir, bu usulde her daire aynı zamanda bir mektep vazifesi görür, buralara daha ziyade memurların ve devlet ileri gelenlerinin çocukları alınır. Bu çocuklar on iki, hatta bazan yedi sekiz yaşına geldiklerinde (BA, *Buyruldu Defteri*, nr. 1, s. 85) kalemlere devam etmeye başlar, evlerde özel olarak okuma yazma öğrenir ve camilerdeki derslere de katılırlardı. Türkçe kitâbet, inşâ ve yazı çeşitlerini ise dairelerde görürlerdi. Divân-ı Hümâyün Kalemî'nde en yüksek dereceli memur sayılan "hâce"ler talebelere hocalık yapar, kalem

işlerini ve yazışmaların inceliklerini öğretirlerdi. Memur adayları, söz konusu eğitimin yetersiz kaldığı durumlarda zaman zaman Bâbiâli'de ve Bâb-ı Defterî'de hocalardan ayrıca ders alırlar, kalemlerde hocaları durumunda olan kâtipler zamanla kendilerine bazı yazılar yazdırırlardı. Meşk usulüyle kalemlede bilgi edinen öğrenci-memurlar ilk memuriyete girdiklerinde maaş almazlar, üç beş yıl sonra cüzi bir maaşla mülâzım olurlardı; kalem gelirlerinden aldıkları pay da kıdemleriyle orantılı biçimde artardı. Bu sistem bütün devlet dairelerinde uygulanırdı. Ancak bu usulde memur yetiştirme işi uzun süreliydi. Bunun yanında, devletin yeni problemlerle karşılaşması ve reform sürecinde yeni müesseselerin kurularak bürokrasinin gittikçe ihtisaslaşması neticesinde iş hacminin büyümesi dolayısıyla yetişmiş insana olan ihtiyaç artmıştı. Mevcut sistemin ise bu ihtiyaca cevap vermesi mümkün değildi. Memurların edindiği bilgilerin sadece kalemede görülen işlerle sınırlı kalması da sistemin bir diğer zayıf yanıydı. Sorunun farkında olan II. Mahmud, Sultan Ahmed Camii Sultan Mahfili'nde Mekteb-i Maârif-i Adliyye (Mekteb-i İrfâniyye, Mekteb-i İrfân) adıyla orta dereceli sayılabilecek yeni bir okul açtırdı. Bu okuldan aynı zamanda devlet dairelerinde çalışmakta olan memurların bilgi seviyelerini yükseltmesi bekleniyordu.

Mektebin eğitime başladığı tarih bilinmemekle beraber muhtemelen kuruluşuna dair belgenin deftere kayıt tarihi olan 27 Zilkade 1254'ten (11 Şubat 1839) biraz sonradır. Hariciye ve Maliye nezâretlerinin gözetimi altında kurulan okulun öğretmenler odası ile kütüphane ve altı dershaneye, 100 kadar yatılı öğrencinin kalmasına yetecek bir kapasitede inşâ edilmesi planlanmıştı. Okula öğrenci alınırken Bâbiâli ve Bâb-ı Defterî'de çalışan devlet memurlarının çocuklarına öncelik tanınacak; dershaneler anfi şeklinde yapılacaktır. Yatılı kısım uzak semtlerde oturan veya ailelerinin durumu uygun olmayan öğrenciler için tasarlanmıştı. Okul mezun vermeye başladıktan sonra devlet dairelerinin ihtiyaç duyduğu memurların mezunlar arasından imtihanla seçilerek alınması kararlaştırılmıştı. On sekiz yaşından küçük olanların kabul edileceği okulda birkaç yıl öğrenim görüp de başarılı olamayanlar kalem dışındaki işlerde istihdam edilmek üzere mektepten çıkarılacaktı. Okulda Arapça, Farsça, mantık ve hat derslerinin, ileriki sınıflarda Fransızca ve Fransızca olarak sendese, coğrafya, tarih ve siyaset biliminin okutulması öngörülmüştü. Dev-